

For such, regulator politics of the state is the effective means of influence on organizational relations in the field of entrepreneurial activity that has for an object protecting of subjects of manage from limitations that restrain development of enterprise.

Keywords: entrepreneurial activity, public interests, regulator politics, government control, administrative and legal regulation, regulator act.

УДК 343.241.2

Бичковський Д. І.

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті надана характеристика такого запобіжного заходу у кримінальному процесі, як домашній арешт, проаналізовані підстави та порядок його застосування. Визначаються проблеми правового регулювання домашнього арешту та наводяться шляхи вдосконалення регулювання цього запобіжного заходу.

Ключові слова: домашній арешт, запобіжний захід, кримінальний процес, електронні засоби контролю

Домашній арешт – як вид запобіжного заходу, не містився у переліку запобіжних заходів у КПК 1960 року. Поява такого виду запобіжного заходу є новелою КПК України 2012 року та пов'язана з гуманізацією кримінального процесу. Новий КПК містить у собі ряд положень, що покликані обмежити сферу застосування позбавлення волі людини. До них зокрема можна віднести норми щодо: особливої процедури погоджень застосування всіх без винятку запобіжних

заходів з слідчим суддею; запровадження нового раніше не відомого запобіжного заходу - домашнього арешту і т.д.

Новації проведені в кримінальному процесуальному законодавстві України та відносно недавнє запровадження домашнього арешту як запобіжного заходу, обумовлюють необхідність дослідження його правового регулювання, механізму його втілення в життя.

Домашній арешт став предметом дослідження таких науковців як: Вільгушинський М.Й., Ліхолетова Ю.А., Мудрецька Г.В., Попелюшко В.О., Садікова К.І., Сташис В.В. та інших.

Метою статті є визначення сутності та порядку застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту у вітчизняному кримінальному процесі, а також визначення проблем в правовому регулюванні останнього та шляхів їх подолання на основі закордонного досвіду у застосуванні домашнього арешту.

Домашній арешт, як один з запобіжних заходів був передбачений ще Статутом Кримінального Судочинства 1864 року [1, с. 17]. Слід також відзначити, що КПК УРСР 1922 року також передбачав домашній арешт, як запобіжний захід - обмеження волі у вигляді ізоляції за місцем проживання, з призначенням варти чи без такої. І як свідчить історія становлення кримінального судочинства нашої держави, даний вид процесуального примусу був досить дієвим [2, с. 28]. Однак з часом домашній арешт застосовувався дедалі рідше і у зв'язку з розвитком суспільно – політичного життя у 1950 – 1960 роки, такий запобіжний захід, як домашній арешт виявився застарілим на думку законодавців і не потрапив до переліку запобіжних заходів у КПК 1960 року.

Що стосується визначення домашнього арешту у чинному законодавстві, то згідно Інструкції про порядок виконання органами внутрішніх справ України ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, затвердженої МВС України від 31.08.2013 № 845, домашній арешт - це вид запобіжного заходу, який

застосовується в кримінальному провадженні відповідно до ухвали слідчого судді, суду до підозрюваних або обвинувачених осіб за вчинення ними злочинів, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі, та полягає в забороні залишати їм житло цілодобово або в певний період доби.

Виходячи з ідеї КПК України та переліку запобіжних заходів, домашній арешт буде застосовуватись в тих випадках, коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим [3, с. 10]. Тобто домашній арешт повинен виступати свого роду альтернативою тримання під вартою, тим самим зменшити кількість осіб, що перебувають у слідчих ізоляторах. З цього приводу, яскравим прикладом будуть виступати статистичні данні. Так в 2011 р. (тобто за рік до набуття чинності новим КПК) було заарештовано 35 тис. осіб, з них тільки 27 тис. вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, за які передбачено покарання понад 5 років позбавлення волі. Інші 8 тис. осіб вчинили злочини середньої і невеликої тяжкості, однак були взяті під варту, оскільки перешкоджали розслідуванню шляхом неявки в суд і в органи розслідування або чинили тиск на потерпілих і свідків. Науковці вважають, що саме введення домашнього арешту допоможе розвантажити переповнені слідчі ізолятори [2, с. 29].

Стаття 181 чинного КПК України зазначає, що домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби. Пункт другий зазначеної статті встановлює, що домашній арешт може бути застосовано до особи, що підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі.

Треба відзначити, що стосовно змісту цієї норми є обґрунтовані критичні погляди у науковій літературі. По-перше, законодавець передбачив можливу повну заборону підозрюваному та обвинуваченому залишати своє житло, а отже за рішенням слідчого судді останній буде по суті триматися під вартою в домашніх умовах. Така позиція у науковій літературі викликає схвалення, бо такий захід розглядається як альтернатива тримання під вартою, оскільки до

особи застосовуються усі обмеження, притаманні найсуворішому запобіжного заходу, за винятком побутових умов його утримання, збереження соціальних та сімейних зв'язків [4]. Разом з тим виникає питання про можливість спілкування такої особи зі сторонніми особами як особисто, так і за допомогою телекомунікаційних можливостей. Якщо така можливість існує то за допомогою такого спілкування підозрюваний вільно може зможе скоїти дії, які є підставами для застосування запобіжного заходу, і для попередження яких і застосовується запобіжний захід, згідно зі ст. 177 КПК, тобто підозрюваний або обвинувачений може перешкоджати кримінальному провадженню, незаконно впливати на потерпілого, свідка і так далі. Тому у теоретичній літературі пропонується: чітко вказати про позбавлення підозрюваного, обвинуваченого можливості не лише залишати приміщення, де він утримується, а й можливості спілкування зі сторонніми особами, окрім тих, які законно перебувають в межах цього приміщення (близькі родичі, представники органів внутрішніх справ, лікарі, захисники тощо) та обмежити право користування телекомунікаційними мережами [4].

З погляду цього, цікавим є приклад регламентації домашнього арешту, як запобіжного заходу у кримінально-процесуальному законодавстві Російської Федерації [5]. Так, у ст. 107 КПК Російської Федерації передбачений більш широкий перелік обов'язків підозрюваного під час застосування щодо нього домашнього арешту, зокрема, це заборона і (або) обмеження:

- 1) виходу за межі житлового приміщення, в якому підозрюваний, обвинувачений проживає;
- 2) спілкування з певними особами;
- 3) відправлення та одержання поштово-телеграфних відправлень;
- 4) використання засобів зв'язку та інформаційно-телекомунікаційної мережі «Інтернет»

Але підозрюваний або обвинувачений не може бути обмежений в праві використання телефонного зв'язку для виклику швидкої медичної допомоги, співробітників правоохоронних органів, аварійно-рятувальної служби у випадку виникнення надзвичайної

ситуації, а також для спілкування з контролюючим органом, слідчим. Про кожний такий дзвінок підозрюваний або обвинувачений інформує контролюючий орган згідно п. 8 ст. 107 КПК РФ [5].

Як бачимо, російські законодавці більш детально підійшли до регламентації обов'язків особи, щодо якої обрано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. Таким чином, вищенаведені пропозиції, стосовно визначення додаткових обов'язків які покладаються на особу стовно якої застосовано домашній арешт без права покидати приміщення де вона мешкає, вбачаються доцільними та обґрунтованими, бо вони здатні в більш повній мірі забезпечити виконання завдань кримінального провадження закріплених у ст. 3 КПК. І можливо вітчизняному законодавцю слід використати цей досвід правового регулювання домашнього арешту в РФ для вдосконалення механізму застосування та дії цього запобіжного заходу в Україні.

Цікавим є також положення КПК РФ, відповідно до якого, з урахуванням стану здоров'я підозрюваного або обвинуваченого місцем його тримання під домашнім арештом може бути визначено лікувальний захід (п. 1 ст. 107 КПК Російської Федерації).

Крім Російської Федерації домашній арешт, як запобіжний захід застосовується в багатьох країнах (США, Франція, Іспанія, Німеччина, Швеція, Ізраїль, Казахстан, Латвія, Литва та інші).

Наприклад, в США домашній арешт застосовується тривалий час і як запобіжний захід, і як вид покарання на підставі Зведення законів США від 1976 року та законодавства окремих штатів. Загальними рисами є те, що домашній арешт застосовується за рішенням суду і передбачає, що засуджений, перебуваючи під контролем за допомогою спеціальних технічних засобів, повинен постійно знаходитись у своєму домі, де не повинно бути алкогольних напоїв, наркотиків чи зброї. Спілкування по телефону і через Інтернет обмежено часом і контролюється. Поліцейські можуть в будь-який час перевірити виконання цих вимог та справність роботи апаратури. При цьому особа, що перебуває під домашнім арештом, повинна виконувати суспільно-корисну роботу чи відвідувати спеціальні

програми. У вихідні дні та вечірній час залишати межі дому взагалі заборонено, окрім випадків крайньої необхідності (відвідання лікаря, виконання роботи за рішенням суду) [6]. Отже, як бачимо, у США правове регулювання у частині контролю за використанням телекомунікаційних мереж є схожим з російським і полягає в обмеженні використання обвинуваченим Інтернету або телефонного/ мобільного зв'язку. Відмінною рисою домашнього арешту в США є покладення на особу обов'язків виконувати суспільно - корисною роботи або відвідування спеціальних програм. Але такі зобов'язання накладають на особу при застосуванні домашнього арешту, як виду покарання.

У Франції вимоги до домашнього арешту не такі суворі. Арештований має право працювати, відвідувати друзів, ходити в кіно за єдиної умови - перебування у себе вдома у вечірній час, без права відлучатися у неділю [6].

Як бачимо у Франції домашній арешт не має на меті ізоляцію підозрюваного від суспільства, а лише зобов'язує його залишатися вдома у вечірній період часу, що безумовно свідчить про гуманність цього запобіжного заходу у цій країні, але й створює певні ризики порушення підозрюваним своїх обов'язків.

Отже, у різних країнах сутність домашнього арешту, як запобіжного заходу залишається однаковою, але у кожній країні є певні особливості у правовому регулюванні цього запобіжного заходу.

Що стосується правового регулювання домашнього арешту в нашій країні, також треба відзначити, що застосування домашнього арешту із заборонаю залишати приміщення де мешкає підозрюваний або обвинувачений у певний період доби, ніяк не може розглядатися як альтернатива тримання під вартою, а скоріше як альтернатива особистого зобов'язання [4]. Тобто, як бачимо, застосування обмеження щодо повної заборони покидати домівку, або заборона покидати її лише у певний період доби здійснюється цілком за розсудом слідчого судді, з погляду на тяжкість скоєного злочину, особи правопорушника і т.д. Як зазначається у науковій літературі,

можливість дозволу особі, щодо якої застосовано домашній арешт, залишати свою домівку, дає можливість підозрюваному зберегти соціальні зв'язки, або продовжити працювати та забезпечувати свою родину, наприклад якщо особа є єдиним годувальником у родині [7]. Або ж це дає можливість підозрюваному, обвинуваченому покупати собі ліки, або продукти харчування, якщо він мешкає один [8, с. 53]. Але при застосуванні такого виду домашнього арешту, є велика імовірність порушення підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків. Тому у цьому разі, як зазначають науковці, слід говорити про недоліки домашнього арешту, та про доцільність застосування щодо підозрюваного/ обвинуваченого, іншого більш ефективного запобіжного заходу [4].

Щодо порядку виконання ухвали слідчого судді про обрання щодо підозрюваного/ обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, то згідно зі ст. 181 КПК ухвала про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту передається для виконання органу внутрішніх справ за місцем проживання підозрюваного, обвинуваченого. Орган внутрішніх справ повинен негайно поставити на облік особу, щодо якої застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, і повідомити про це слідчому або суду, якщо запобіжний захід застосовано під час судового провадження. Працівники органу внутрішніх справ з метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю, які відповідно до Положення про порядок застосування електронних засобів контролю, затвердженого наказом МВС від 09.08.2012 року, бувають різних видів: електронний браслет, електронний моніторинг, мобільний контрольний пристрій, мобільний пульт моніторингу, персональний трекер, ретранслятор, сервер моніторингу, стаціонарний пульт моніторингу, стаціонарний контрольний пристрій .

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що введення такого запобіжного заходу, як домашній арешт є безперечно фактом гуманізації кримінального процесу України. Домашній арешт, заподіює менше шкоди підозрюваному/ обвинуваченому порівняно з триманням під вартою, бо зберігає його фізичне та психологічне благополуччя, є менш стресовим і психологічно травмуючим запобіжним заходом, бо підозрюваному не забороняється безперешкодно спілкуватися з родиною, з якою він проживає, спрощує доступ до захисника і т.д. Введення такого виду запобіжного заходу як домашній арешт, дозволяє розвантажити переповнені слідчі ізолятори, та наближає вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство до європейських стандартів.

Але з іншого боку, можливість заборони залишати житло підозрюваному/ обвинуваченому тільки у певний період доби, викликає великі ризики порушення особою обов'язків, покладених на неї з обранням запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, або скоєння нею дій, передбачених п. 1 ст. 177 КПК України. Хоча й практика застосування цього запобіжного заходу ще не дуже велика, і про зазначені вище ризики можна говорити ще тільки в теорії, але і у цих небагатьох випадках, коли з часу прийняття нового КПК, до підозрюваних застосовувався домашній арешт, вже траплялися випадки порушення підозрюваним покладених на нього зобов'язань, зокрема переховування від слідства. Таким чином, критичний погляд науковців, щодо перспектив застосування цього запобіжного заходу вже починає виправдовуватися. Одним з шляхів вдосконалення правового регулювання домашнього арешту у вітчизняному кримінальному законодавстві може виступати положення щодо накладення на підозрюваного/ обвинуваченого обмежень та заборон на відправку та отримання поштово-телеграфних відправлень, використання засобів зв'язку та інформаційно-телекомунікаційної мережі «Інтернет», а також можливості обрання місцем відбування домашнього арешту – лікувального закладу.

Література:

1. Кучинська О.П. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінально - процесуальному законодавстві / О.П. Кучинська // Адвокат. – 2010. – № 7 (118). – С. 17-19.
2. Фаринник В.І. Домашній арешт – альтернатива тримання під вартою / В.І. Фаринник // Юридичний вісник України. – 2012. – №25. – С. 28-31.
3. Вільгушинський М.Й. До питання застосування домашнього арешту як запобіжного заходу відповідно до КПК України / Вільгушинський М.Й. // Адвокат. – 2012. – №11. – С. 9-13.
4. Левендаренко О.О. Застосування домашнього арешту за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / О.О. Левендаренко [Електронний ресурс] – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc2/012.pdf
5. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации: федеральный закон от 18 декабря 2001 г. № 174-ФЗ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>
6. Вареницин Д.А. Домашний арест в США и странах Европы / Д.А. Вареницин [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravoved007.livejournal.com/1239.html>.
7. Голуб І. Г. Нові види запобіжних заходів згідно з новим КПК 2012 року/ І.Г. Голуб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13hnhzkr.pdf
8. Солодко Є.В. Відгук про новий Кримінальний процесуальний кодекс/ Є.В. Солодко // Громадська думка про правотворення. – 2012. – № 3. – С. 52-55.

**Бычковский Д.И. Домашний арест как вид меры пресечения в уголовном процессе: вопросы правового регулирования. -
Статья**

В статье дана характеристика такой меры пресечения в уголовном процессе, как домашний арест, проанализированы основания и порядок его применения. Анализируются проблемы

правового регулювання домашнього ареста и приводятся пути совершенствования регулювання этой меры пресечения.

Ключевые слова: домашний арест, мера пресечения, уголовный процесс, электронные средства контроля

Bychkovsky D.I. House arrest as a form of preventive measure in criminal proceedings: legal issues. – Article.

The paper presents the characteristics of a preventive measure in criminal proceedings as house arrest, analyzed grounds and procedures for its use. Analyzes the problems of legal regulation of house arrest and gives ways to improve the legal regulation of the measure.

Keywords: house arrest, preventive measure, criminal procedure, electronic control

УДК 347

*Вальков В. С.
СНУ ім.В.Даля*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПРОВЕДЕННЯМ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

Розглянуто поняття судового контролю на досудовому провадженні. Досліджено наукові праці та теоретичні дослідження присвячені темі, зроблений всебічний аналіз судового контролю на досудовому слідстві. Виявлено проблеми судового контролю на досудових стадіях. Визначено основні шляхи удосконалення судового контролю як гарантії прав, свобод і законних інтересів людини в кримінальному судочинстві.

Ключові слова: судовий контроль, слідчий суддя, прокурор, слідчий, ухвала, клопотання, строк дії ухвали, негласні слідчі (розшукові) дії, правоохоронні органи, злочин, підстави, докази.